

Marie Mravcová

MIKROSVĚT HOSPODY V DÍLE JANA NERUDY

V tomto dílčím nerudovském příspěvku půjde o několik podob Nerudova vztahu k hospodskému prostředí a prostoru, právě tak jako o několik podob slovesného ztvárnění tohoto prostředí a prostoru v autorově díle. Postupujeme přitom od sféry publicistické k výsostně umělecké, od fejetonistického „dobrého klepu“ k složité významové struktuře povídky s pamětnickou narativní maskou, za níž se mohou skrývat příběhy usvědčující absurdní projevy a důsledky lidského konání. Neruda v hospodském světě hojně pobýval, důvěrně ho znal už od dětství a potkal v něm ne jeden námět a pozoruhodný osud. Jako věrná součást „stálého hospodského obecenstva“ nemohl nezažít a nepochopit zejména jeho komunikační podstatu, jež vyjevuje celou škálu často značně neblahých a pitvorných rysů lidské přirozenosti.

Podoba první – vyznání a návrhy

„Když si tak vzpomenu na všechny ty časy! Na všechna ta piva! Na ta divodivoucí jídla! Na ty černé servity a tmavé kouty, na zelené stoly a stolice žluté! A na ty sklepnice, hospodské dcerky, paní hospodské – a na ty Ignáce, Ferdinandy, Františky, Jakuby – co tu postav luzných, co borazů sytých a milých! Potřebuju jen očí pozavřít a cítím i ty zcela zláštní smrady – vždyť je znalcům známo, že má každá hospůdka, každá kavárna jiný zápach – a je mi pojednou tak blaze, jako bych tam dosud seděl / ... / A vidím Josefa s tou jako měsíček tváří –

ach toho Josefa! Josef byl sklepníkem u starého Knoblocha, a starý Knobloch byl naše první hospoda, totiž má a Hálkova. Mívali jsme oba žalostně málo peněz, ale u Josefa kredit na kredit. Seděli jsme vždycky zrovna vedle dveří do kuchyně a Josef nosil kolem nás jídla a pokaždé se s nimi zastavil. To je byfšteček – ta vůně! – Klobásy – jako zlato! Měli jsme těch vůní plné nosy / ... /¹

V témže fejetonu O hostinských z roku 1887 (nalézáme se tu v rovině polo-literární a polo-publicistické, tudíž současně časové i nadčasové) chválí autor zřízení jisté gymnaziální herny (Joachimstahl), kde kromě rozličných herních zařízení pamatovali rovněž na šenkovničku, a dodává: „To je moudré: mladík si častým voláním na sklepníka sílí prsa, rozumným ‚zarážením‘ sekyry cvičí si svaly a naučí se vůbec něčemu praktickému pro život. Vždyť je to dnešního dne zrovna škandál – mladík absolvuje, obdrží vysvědčení ‚zralosti‘ a neumí ani v kavárně dlužen zůstat!“²

Za zmínku stojí také fejetonistův návrh vybraných předmětů, které by měly tvořit studijní náplň sklepnické akademie a které mají vesměs charakter exhibičních disciplin, neboť jsou vyvozovány především z teatrální stránky hospodského provozu: „1. unést velký táč s jídlem na vztýčených pěti prstech; 2. unést v jedné ruce deset „malých“; 3. zavlát a zatočit malebně servietou; 4. rozvážet na velocipédu jídla a nápoje mezi stoly; 5. klonit se podle diškrecní míry; 6. podávat ohně a novin; 7. vyhazovat hosta; atd.“³

Hýření nápady a návrhy, jehož jsme svědky na ploše jediného fejetonku, však neustává. Několik originálních inzertních textů usiluje překonat dosavadní šed' a stereotypy v oblasti novinové reklamy, tj. reklamy zvoucí obecnost k návštěvě hostinců:

„Miluju Tě národe český, národe slávy!

Těžká Tě po věky arci stíhala pohroma, Tvůj duch poklesl, svaly Tvoje zchably. Avšak nezoufej! Nová sláva, větší té

¹ Jan Neruda, Drobné klepy I, Sebrané spisy Jana Nerudy, díl I, F. Topič, Praha 1892, s. 219.

² Tamtéž, s. 220.

³ Tamtéž, s. 220.

předešlé, nová nesmrtelnost, delší než ta první, Tě očekává. Již nadešel zase Tvůj den, Tvůj nový velký den – Tvá hlava se vzpřímí, Tvé svaly se zocelí – já otvírám Ti již brány budoucnosti Tvé, ke mně přijď v úterý a sobotu, kdy vařím sílivý knedlík špekový, ke mně v pátek, kdy polévku rybí i čerstvé vltavské kapry, ke mně... atd.“⁴

Nebo:

„Na palec rezu ve vodě měkké, miliardy bakterií ve vodě pitné! Ach Vy nebohé, přenebohé děti matičky Prahy! Nemoce v každém domě, pohřby v každé ulici, a není pomoci – není“ Že není? Ó Vy bohové věční, díky – díky Vám – vždyť přece je pomoc zde a je blízka! Nuž honem, komu záleží na nenahraditelném zdraví, kdo miluje rodinu svoji, kdo chce se zachovat národu a vlasti, komu drah životek milý, honem již do náruče mé... pravé plzeňské od čepu...litr za...“⁵

Podnikatelskou fantazii hospodských podněcuje autor fejetonu také představou jakéhosi dvorního básníka, jenž by opětoval (nejspíš v kurtoazním duchu) chody a nápoje, které se nalézají na jídelním lístku. Leč pokročme světem zaznamenaným obsáhlými Nerudovými spisy dál:

Podoba druhá – imitátorská

Už citace inzertních návrhů výmluvně prokazují autorovo mistrovství stylisticky imitační (nebo imitačně stylizující) a parodické. Plně se projevilo i v jiném „drobném klepu“ z roku 1880, který pojal v žánru ankety a který jeho pisatel opatřil mobilizujícím titulkem: „Tak tedy: Proč je pивní pěna bílá?“⁶ Cituje v něm totiž osmnáct rozmanitých, vesměs kuriózních (čím seriózněji míněných, tím kurióznějších) odpovědí, které se shromáždily na redakčním stole. Z nich uvedme alespoň tři – čtvrtou, čtrnáctou a osmnáctou:

⁴ Tamtéž, s. 220–221.

⁵ Tamtéž, s. 221.

⁶ Jan Neruda, Drobné klepy I, Sebrané spisy Jana Nerudy, díl I, F. Topič, Praha 1892, s. 295–298.

4. – Prajednoduché! Kdyby pěna tvořila jen jednu velkou bublinu, byla by tato průhledná a barvy namodralé. Ona ale skládá se z tisíců bublinek pramalinkých, stěsnaných, které co těleso jediné jsou neprůsvitny a bílé – každá ta bublinka o sobě byla by opět průhledná a namodralá. Vařte vodu v hrnku; dokud je pára nad hrnkem ještě stěsnána, je bílá. Rozbijte bezbarvé, průhledné sklo na prášek a prášek je bílý. – S úctou L. v Brně.

14. – Vždyť znamená pivo svatbu chmele se sladem a ta tichouká pěna je jejich hezká družička a tedy v bílých šatíčkách! – Vaše Kačenka P. zde. (Moje? jak to?!)

18. – Dávám Vám ochotnou zprávu, že jsme se včera někteří myslitelé k večeru sesedli k plzeňskému, abychom prozkoumali a zodpověděli otázku navrženou, ale že jsme skutečně nepřipadli na nic. Prohlédli jsme „Pivovarnictví“, jež sepsal Antonín Bělohoubek, pročetli „Piviádu“, již složil Hajniš, seděli do půlnoci, do jedné, do druhé – teď právě bije už čtvrtá, my nevíme, ale pořád ještě nic. A už nás bolí hlava. – A. F. v Litoměřicích, za ostatní.

V imitacích a mystifikacích nalezlo mimořádnou příležitost k uplatnění jednak Nerudovo vypsané pero, ovládající četné konvencionalizované styly, jednak jeho bytostný smysl pro humor, zvláště pak pro ironii. Imitace a mystifikace jsou leckde roztroušeny v autorově prozaické tvorbě – v próze novinové i krásné (vzpomeňme například zápisníkový cyklus Z notiční knihy novinářovy, zařazený mezi Arabesky) – a setkáme se s nimi i v díle vrcholném, v Povídkách malostranských. Máme tu na mysli stylizaci neliterárních sdělení, označovaných Karlem Hausenblasem jako „sekundární komunikáty“ nebo „texty v textu“. Neruda je včlenil do cyklicky komponované prózy Týden v tichém domě pod označením „Kousky zápisů praktikovaných“ a „O některých domácích zvířátcích“ (podtitul: „Polouřední idyla od Václava Bavora“). Druhý jmenovaný sekundární komunikát představuje montáž jedenácti drobných textů osmi pisatelů: Rámec v něm tvoří útržky ze sou-

kromého zápisníku (začíná se uprostřed slova, čímž se simuluje útržek z deníku), ostatek pět soukromých dopisů; jeden list poloúřední, úřední spis, úryvek ze soudního protokolu a úryvek místodržitelského výnosu. Stylem neopracovaně hovorovým a stylem byrokratickým je vypovězen případ žaloby domácího Dílce proti hostinské Helence Velebné kvůli přílišné hlučnosti jejího domácího zvířectva, případ završený sňatkem stěžovatele se žalovanou osobou.

Podoba třetí – konzervativní a exkurzní

Obraz hospodského světa, mikrokosmu hospody, hospodského prostředí apod. rozvinul Neruda v rovině publicistické fejetonovou reportáží (či reportážním fejetonem) *Ze starých hospůdek*⁷ (řazeno mezi „drobné klepy“). Motivaci k jeho napsání lze pak považovat za navýsost odpovědnou a aktuální. Autorovi šlo totiž o ztráty hodnot nezastupitelných, o zánik „nízkých, malých a zadýmaných hospůdek“, kde se scházelo věrné obecenstvo všech tříd a které začaly být „z historického práva jejich“ vytlačovány hostinci pěkněji zřízenými se svým „střídajícím se obecenstvem“. Co vše počalo s hospůdkami „patriarchálního času“ (dle fejetonisty minul rokem 1848, rokem poutajícím k veřejným místům) pomíjet? Staré každodenní společnosti a jejich neměnná místa (motiv neměnného místa zaznívá plně i v Povídkách malostranských), sklenice nejrozmanitějšími víčky a jmény pokryté, sousedské baňaté dýmky z fládru, stříbrem kované pěnovky, uschovávané do koženého váčku a předávané sklepnicím k úschově (o sklepnicích samotných se praví, že kvůli manželkám hostů bývaly ošklivé). Zejména však důvěrná obeznámenost hospodských s osobními poměry hostů. Ze čtyř návštěv čtyř různých „patriarchálních“ hospůdek, kterými vypravěč čtenáře doslova provede (využívá se prostředků navozujících reportážní zpřítomnění v časoprostoru daného prostředí) vyberme alespoň několik drobností: například staříčkého hostinského, jenž nosí vždy po kapsách zásobu kapesních šátků, aby je mohl ve chvílích potřeby zapůjčit hostům; dále vyležené „kozí syreč-

⁷ Tištěno v Hlasu 21., 25., 29. března a 6. dubna 1982. Srov. též Jan Neruda, *Drobné klepy I*, Spisy Jana Nerudy, sv. 26, SNKLHU, Praha 1958.

ky“ – jediný dosažitelný pokrm ve sklepní hospůdce provozované při svíčkách; kladení šátku pod lokty, aby se šetřilo tkanivo rukávů, a konečně hovor „politizujících štamgastů“ o čamáře:

„Jen kdyby nevynalezali studenti nových krojů,“ praví jeden, „pořád mají něco nového!“

„I jen je nechte, co na tom!“

„Vždyť ale také můj sedmiletý synek – dal jsem mu šít nový kabát, a on chtěl mít mermomocí kabát čamárový. Nedal pokoje, až jsem mu koupil alespoň vestu čamárovou.“

„A proč vlastně jste proti čamáře?“

„Mně ty šňůry na prsou připadají jako nahá žebra. Kdybych měl čamáru v domě, bylo by mně, jako bych měl smrt v domě. Brr!“ otrásal se nebožák.⁸

Podoba čtvrtá – arabeskově štědrovečerní

Setkáváme se s ní v drobné, lehce (arabeskově) načrtnuté Štědrovečerní příhodě.⁹ V její úvodní části se líčí atmosféra hostince, kde prázdno a ticho člověk zakouší tíživěji a je k zádumčivosti povzbuzován více než kdekoliv jinde, to jest na jiném místěездеjšího zdebytí. Jedinec, který se ocitne v situaci jediného hosta, si může připadat tak sám, jako by byl „opuštěn od celého světa“. Není proto divu, že vypravěče Štědrovečerní příhody zaujme další opuštěnec a jeho okázale projevovaný žal, že se s ním dá do řeči, vyslechne jeho srdceryvnou konfesi, doprovodí nebožáka k jeho slaměnému původnímu loži a nabídne mu nakonec finanční podporu. Tu sice zchudlý bohatec kupodivu odmítne, doma však vánočním časem obměkčený dárce marně pátrá po tobolce a kapesních hodinkách.

Podoba pátá – mysteriózní

Ačkoliv v předslouvi k cyklu Ze starých hospůdek čteme, že průvodce a vypravěč neodkryje „žádných děsností, zajímavých myste-

⁸ Jan Neruda, Studie krátké a kratší II, Spisy Jana Nerudy, sv. 6, SNKLHU, Praha 1958, s. 140.

⁹ Viz Jan Neruda, Arabesky, Sebrané spisy IV., Topič, Praha 1893, s. 82–88.

rií“, protože „nemámeť také u nás podobně znamenitých míst, která by se právě rovnati mohla například Sueovými Tajnostmi pařížskými proslavené hospůdce U bílého králíka, „při třetí návštěvě je čtenářka za poodhrnutou plentou v rembrandtovském světle odhalena ko-lébka s nemluvnětem a spící babička; v oblacích dýmů tu tančí a po-tácejí se postavy mladých alkoholiků, fyzicky zakrnělých, zpustlých tváří. Když se pak pouť po starých hospůdkách končí v tančírně, kde se bavívá elegantnější část pražské demi monde (polosvěta), zazna-mená vypravěč na samém závěru, tedy v místě určeném pro pointu, tuto drobnou epizodku:

Dvěře se rozltnou, do světnice vběhne děvče jiné, majíc tváře spěchem rozohněné.

„Nu, jak se má tvá matka?“ táže se sedící.

„Umřela.“

„Teď?“

„Teď!“ a tlačí se skrz diváky.¹⁰

Znalci Nerudova díla zajisté v dívce tlačící se skrz diváky rozpoznávají příbuznou té, která uhrančivě zapůsobí na vypravěče a protagonistu vrcholné autorovy prózy U tří lilií (psáno 1876; mezi oběma texty je čtrnáctiletý interval) a on podlehne jejímu kouzlu uprostřed bouře a v přítomnosti záblesky oživovaných lidských kostí. Erotická touha se prosazuje vzdor tomu, že kráska s okem „jak voda jasným, jak vodní hladina záhadným, takovým neúkojným, přispěchala od lože mrtvé matky.“¹¹

¹⁰ Jan Neruda, Studie krátké a kratší II, Spisy Jana Nerudy, sv. 6, SNKLHU, Praha 1958, s. 145.

¹¹ Jan Neruda, Povídky malostranské, Praha 1970, s. 132. Připomeňme, že v jiném cyklu Z povídek měsíce, zařazeném mezi arabesky, se mladý povaleč svěruje svému kumpánovi s noční příhodou, v níž vystupuje bíle oděná dívka, která se pokusí kvůli neshodě s milým o sebevraždu skokem do řeky. Vypravěč ji zachrání, prohýří s ní noc, a když ji doprovodí domů, sousedka právě narovnává údy dívčině mrtvé matce. Dcera bez jediné stopy lítosti vymámí ze zachránce zlatku a sousedku napadne viníc ji z okradení mrtvé.

Vedle mysteria smrti a erotiky se u Nerudy setkáváme s přízračnou scénou, kde se odehrává mysterium smrti a bídy. Hrbatý mužíček Franc, obestřený (podle svědectví vypravěče-pamětníka) při veškeré bizarnosti jakousi aurou vážnosti, je hulákající hospodskou chasou jednoho večera vyzvednut v hospodě U Kloubiců („Tam mne brával otec s sebou; seděl jsem tiše vedle něho se sláným rohlíkem v ruce a naslouchal historkám, jež sobě po dvacáté vypravovali,“¹²) na stůl a on se snaží ze všech sil zavděčit opilcům coby zdroj dosti vulgární zábavy. Tak dlouho, dokud mu záchvaty kašle nevytrhnou z rukou housle a jeho samotného málem nesvrhnou na zem. Na konci nekonečného putování sněhovou vánicí čeká France mrtvé dítě a jeho vlastní zánik. Ukončení mučednického zápasu o přežití.

Podoba šestá – komunikační a absurdní

Ze samé podstaty hospodského mikrosvěta plyne, že při jeho zobrazování bude tematizován i jeho aspekt komunikační. Již v zmiňované Štědrovečerní příhodě podlehe vypravěč plačtivé konfesi neznámého muže tím spíše, že je v hospodě jediným dalším hostem a že se tak mezi nimi vytváří jakási vnucená komunikační vazba, nemyslitelná v prostoru zaplněném a hovorném. Příznačný je rovněž motiv komunikačního omylu, tedy fakt, že se vypravěč stane obětí mystifikační hry a lži.

Ti, co povzbuzují nemocného mrzáka France k hrubě humornému žertování na účet svůj a své ženy, neslyší (ohlušení hospodskou euforií) to, co malý chlapec (vypravěč a pamětník malostranský v dětském věku), že totiž „Jeho ‚ichuchu!‘ podobalo se spíše bolestnému vzkřeku než vyzvání k veselosti“¹³). Z několika gest Francovy družky navíc čtenář rozpozná, že hospodský blábol se ocitá v drastickém rozporu s realitou, že pokořující historky si nebožák vymýšlel pouze pro pobavení podnapilých křiklounů, aby je pohnul k almužně, kterou potřeboval pro umírající dcerku.

¹² Jan Neruda, Arabesky, Sebrané spisy Jana Nerudy, IV, F. Topič, Praha 1893, s. 42.

¹³ Tamtéž.

Vypravěčsky na různý způsob zastírané, motivickou výstavbou však důsledně sledované téma postavy jako tajemství, téma popředí (zjevného) a pozadí (skrytého), téma veřejného úsudku a podstaty, téma fámy a pravdy se u Nerudy propojuje s tématem zproblematicované komunikace a komunikačních defektů (nedopatření). Obě témata se pak v několika případech úzce váží právě s tematizací hospodského mikrosvěta. Připomeňme, že ve Figurkách se v prostoru hospody stvrzuje groteskně panoptikální optika, jejímž zdrojem se tu stává nechápavá zmatenost vypravěče – příchozího odjinud (čili postavy vůči danému prostředí Malé Strany cizorodé), nositele iluze a sebeiluze. Čtenáři se od něho dostává velice podrobného záznamu různých hospodských zvyklostí a řečí, a protože tyto zvyklosti a řeči jsou současně předmětem nezasevěného (nováčkovského) pozorování a komentování, i „řečí o řečech“ (Karel Hausenblas). Poloha oněch vyslechnutých promluv setrvává povětšinou na úrovni triviálního šprýmování, blábolu a žvástu – při „věčné“ stálosti hostů „věčně“ opakovaných a neměnných: „Rozprava skoro doslova pak, jaká předevcířem. Klišeš mluví o zadělaných drobečkách z kapsy, o dvou policajtech, kteří ročně jednou vedou hostinského do koupele, o vařeném kuřeti z vařeného vejce, a hostinský mu nadhodí formičku na pokroutky. Ale smích při každém vtipu jako předevcířem.“¹⁴ Opakuje se rovněž produkce místního imitátora (dělání mouchy, syčící jitřnice a zpívajícího volatého Tyroláka), aniž by jakkoli ochabovalo rozjaření, jež vyvolávají. Bizarnost groteskního stereotypu, kterým se ve Figurkách projevuje pivní zábava, potvrdí i pokus o jeho inovaci: „Přec něco nového. Karlíček najednou vyzval Löflera: ‚Dělejme čuňata!‘ Aplaus. A dělají čuňata. Oba vstrčí proti sobě pěstě pod stolní ubrus, pohybují jimi, jako když čuňata hýbou se v pytli, a kvičí k tomu tak přirozeně, že obraz je úplný. Vidím jen Karlíčkovu tvář, oči se mu radostí nad děláním čuňat jenjen jiskří.“¹⁵

Už v rámci zobrazeného komunikačního prostoru hospody se ukáže, že to s krupařem Vorlem, který si dovolil zařídit na Malé Straně krám v domě U Zeleného anděla, „kde předtím přece jaktěživ

¹⁴ Jan Neruda, Povídky malostranské, c. d., s. 207.

¹⁵ Tamtéž, s. 208.

nebyl krám žádný, a dal kvůli tomu také prolomit zeď přízemního bytu ven do ulice!“¹⁶ nemůže dobře dopadnout. Neblahá předtucha se vloudí do mysli už tehdy, když vidíme pana Vorla, jak sedí před svým džbánkem piva zcela sám a jak při oslavě stříbrné svatby starého mládence Jarmárky, kterému zemřela nevěsta den před svatbou, k němu nedoputuje ani jedna ze dvou vinných sklenek (víc jich hospodská neměla v zásobě). Netřeba pak komentovat tu okolnost, že se novému krupaři stane osudnou (s přičiněním pomluvy a fámy), právě pěnovka kovaná stříbrem, již si byl pořídil „jen proto, aby vypadal jako soused“.

Krutý paradox – důsledek konzervativního lpění na neměnnosti – vyjevuje rovněž nejehospodštější próza Povídek malostranských Pan Ryšánek a pan Schlegl, která podle našeho názoru musí tvořit vyvrcholení každé rozvahy o tematizaci hospodského mikrosvěta v Nerudově prozaickém díle. Absurdita situace – to jest situace zarytého jedenáctiletého mlčení, stvrzujícího nenávist trvající již léta bez vědomí příčiny – by se totiž nemohla projevit v takové síle jinde než právě v prostoru tradiční hospody, kde panuje neměnný řád vztahů sousedsky lokálních či lokálně sousedských.

Jevištěm zobrazivou i významovou funkci hostince U Štajniců naznačuje sám detailní popis jeho prostorových dispozic. Pamětník malostranský (autorova narativní maska) apeluje velmi důrazně zvláště na čtenářovu „scénickou“ představivost, když poskytuje následující údaje:

- první dům za mosteckou věží vlevo, roh Mostecké a Lázeňské
- „smělé postavení“ do „nejveřejnější ulice“, což znamená, že se hostinec neukrývá v uličce postranní, v nějakém domě (přesněji v průchodu nějakého domu), ani v loubí
- ráz osazenstva „byrokraticko-aristokratický“ (pro malého chlapce přímo „olympský“), čímž se míní vyšší úředníci, důstojníci, profesori, páni domácí aj.

Když se na scéně hostince U Štajniců objevují bývalí obchodníci pan Ryšánek a pan Schlegl, vztahují se místopisné údaje především k jejich po jedenáct let ortodoxně zachovávané pozici. Představme si

¹⁶ Tamtéž, s. 126.

tedy: Ke Štajnicům vstupujeme z ulice Mostecké a ocitáme se v přední místnosti, kde se nacházejí kulečníky (je tedy na co se dívat, co sledovat). Po pravé ruce registrujeme tři výklenky s okny, která hledí do ulice Lázeňské. V každém výklenku se nalézá malý stolek a při něm lavička do tvaru podkovy pro tři lidi: jeden tedy může sedět zády k oknu, zbývající dva proti sobě na koncích lavičky. Když se však těmto dvěma zachce, mohou se potočit k oknu zády a pozorovat kulečník. A právě tuto polohu zachovávali s heroickou důsledností pan Ryšánek a pan Schlegl, kteří usedali „loket od sebe“ do třetího výklenku den co den od šesti do osmi, odvráceni od okna („napolo tedy i od stolku“) a od sebe navzájem. Po jedenácti let na sebe nejenže nepromluvili ani slova, ale také na sebe nepopatřili: „Když přišel tlustý hostinský, stále se usmívající a brebencující, nabízet první poslušný šňupec, musel u každého zaklepat na pikslu znovu a znovu pronést poznámku, že máme dnes venku krásně. Sic by byl druhý již šňupec nevzal a slov přeslechl.“¹⁷) Protože se ale při napití nebo nacpávání dýmky museli nevraživí spolustolovníci přec jen ke stolu přivrátit, činili tak s krátkým časovým předstihem či zpožděním (takto ostatně vstupovali rovněž do lokálu a opouštěli ho). Coby olympští heroiové válčili „mlčením jedem prosáklým, opovržením nejtěžším. A bitva zůstávala věčně nerozhodnuta.“¹⁸

Nepochybuji, že i dnešní pravidelný účastník hospodských seancí docení patos Nerudou vylíčeného komunikačního negativismu, a to v celé jeho síle, absurdnosti i hrůze. Jak došlo k opětovnému zlidštění mlčících „heroů“ z hostince U Štajniců, není zajisté třeba připomínat. Jenom snad krátkou poznámku: z tváře pana Schlegla nevyčte vypravěč při zprávě o těžké nemoci jeho znepráteleného a fyziognomicky zcela kontrastního protějšku ničeho; může pouze konstatovat protivně působící živost, setrvání o půl hodiny déle a jedno pivo navíc. Možná, že se zdravý raduje, protože se nyní bude moci na svém místě točit, jak mu libo?

Po Ryšánkově návratu mezi „stálé obecenstvo“ hostince U Štajniců je prvním signálem toho, že by mohlo dojít k narušení komuni-

¹⁷ Tamtéž, s. 83.

¹⁸ Tamtéž, s. 84.

kační bariéry, nestane nic více, než sotva postřehnutelný pohyb – hlavy a očí – a pouhé gesto: ruka posune sáček s tabákem o malinko blíže k tomu druhému. Počínaje první větou v lehkém familierním fejetonovém tónu („Bylo by směšné, kdybych pochyboval, že některý z mých čtenářů nezná malostranský hostinec U Štajniců...“) buduje autor významové zatížení této tak nicotné a nepatrné, přitom současně tak velkolepé katarze – katarze heroicko-komického dramatu, pojednávajícího o jednom velkém hospodském mlčení.

Marie Mravcová
Filozofická fakulta UK
Praha